

Agnieszka Bajor

"Druki XVI wieku w zbiorach Biblioteki Katedralnej we Lwowie", Jolanta Gwioździk, Edward Różycki, Warszawa 2008 : [recenzja]

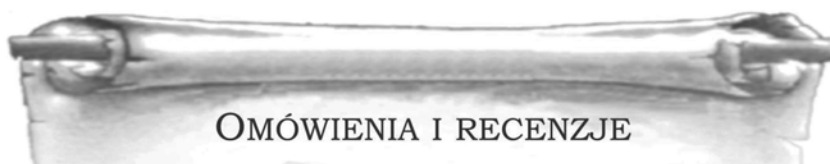
Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 113-117

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OMÓWIENIA I RECENZJE

Agnieszka Bajor

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego

Jolanta Gwioździk, Edward Różycki: *Druki XVI wieku w zbiorach Biblioteki Katedralnej we Lwowie*. Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2008. - 251 s. - ISBN 978-83-7181-531-7

Wśród książek, które wyróżniono Nagrodą Naukową Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. A. Łysakowskiego za rok 2008 znalazła się publikacja przygotowana przez badaczy dawnej książki, Jolantę Gwioździk i Edwarda Różyckiego: *Druki XVI wieku w zbiorach Biblioteki Katedralnej we Lwowie* (Warszawa 2008).

Starannie opracowany typograficznie katalog poprzedza *Wstęp* oraz zasadnicza część merytoryczna, w której znalazło się omówienie *Z dziejów Biblioteki Katedralnej we Lwowie*, oparte na publikacjach z XIX-XXI wieku – polskich i ukraińskich, ponadto na starych drukach z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie i Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego oraz materiałach archiwalnych z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie. Przedstawiony we wstępnej części rozprawy stan badań dowodzi niewielkiego zainteresowania badaczy księgozbiorem katedralnym. Temat ten w swoich rozważaniach podjęli dotychczas m.in. Kazimierz Piekarski, Mieczysław Gębarowicz, Alodia Kawecka-Gryczowa i ks. Jan Fijałek.

Autor tej części publikacji – E. Różycki – skoncentrował swe zainteresowania – co oczywiste – na zasobach Biblioteki, zwracając uwagę na rozwój księgozbioru w ciągu wieków. Dzięki zapiskom proveniencyjnym odkryte zostały nazwiska darczyńców księgozbioru, przede wszystkim wywodzących się ze stanu duchownego, jak np. bpa Stanisława Tarło, lwowskich kanoników, w tym Jana Opatowczyka, Pawła z Tłuścica, Jana Trzeski i Stanisława z Kościesza (XVI w.); abpa Jana Andrzeja Próchnickiego, bpa Tomasza Pirawskiego (XVII w.); kanonika Macieja Pruskiego i Stefana Mikulskiego (XVIII w.). Autor scharakteryzował też kolekcje pochodzenia mieszczańskiego, któ-

re wpływały w XVII w. do zbiorów katedralnych. Donatorami ksiąg były również instytucje kościelne, np. zakony – zwłaszcza te po kasacie, jak bazylianie oraz lwowscy i rohatyńscy dominikanie. W zbiorach Biblioteki znalazły się ponadto przejęte zasoby biblioteki seminarium obrządku łacińskiego, biblioteki dekanalnej, biblioteki seminarialnej oraz lwowskiej szkoły metropolitalnej.

Autor, który bardzo wnikliwie przedstawił sposoby gromadzenia praktykowane w Bibliotece Katedralnej, nie omieszczał przybliżyć sylwetki co znamienitszych darczyńców oraz określić profil tematyczny ich kolekcji. Przeanalizowany został w porządku chronologicznym wygląd opraw, sposoby ich wykonania i zdobienia. Starano się też podać cechy charakterystyczne okładek poszczególnych stuleci, wyszczególniając np. woluminy z XVI w. wyróżniające się bogactwem ozdób, których mniej zamieszczano w książkach stulecia następnego, oraz tomy wieku XVIII zaopatrzone w solidne oprawy, wskazujące na funkcje nie tyle zdobnicze, co przede wszystkim ochronne.

Kolejne akapity tego rozdziału rozprawy poświęcono właśnie problemom ochrony zbiorów oraz ich opracowania. Za świadectwo dbałości o księgozbiór uznano zamieszczanie w księgach odpowiednich znaków, jak supereklibrisy i zapiski proveniencyjne. Utrzymaniu porządku w zbiorze służyło przede wszystkim sporządzanie spisów ksiąg do celów sprawozdawczych i informacyjnych, stąd też omówiono inwentarze Biblioteki Katedralnej, które pochodziły z 1840 (1364 woluminy), 1905 (inwentarz kartkowy z 1751 pozycjami), 1929 i 1940 roku. Na ich podstawie można prowadzić badania liczbowe historycznych księgozbiorów, jak i dokonać choćby wstępnej analizy zawartości i przeznaczenia zasobów. Dzięki pierwszemu z inwentarzy autorzy ogólnie scharakteryzowali stan posiadania (np. inkunabułów), przedstawili w tabelach zestawienia księgozbioru wedle czasu jego powstania (dominowały zbiory wieku XVI) i języków książek (zdecydowana przewaga publikacji łacińskich). Inwentarz z 1905 roku (zwany przez niektórych badaczy katalogiem) umożliwił z kolei poznanie struktury tematycznej zbiorów, podzielonych na działy: A – *Historia*; B – *Homiletyka pastoralna. Ascetica*; C – *Liturgica*; D – *Patrologia*; E – *Pismo Święte. Egzegeza*; F – *Prawo*; G – *Teologia. Polemica*; H – *Różne*; I – *Czasopisma. Słowniki. Encyklopedie*. Struktura księgozbioru została utrzymana w inwentarzu z 1929 roku sporządzonym przez ks. dra Michała Orlińskiego. Ostatni interesujący badaczy wykaz zbiorów został opracowany przez Karola Badeckiego i Antoniego Knota w 1941 roku i liczył 2824 opisy dzieł.

Następny rozdział publikacji, autorstwa J. Gwioździk, poświęcono szczegółowej charakterystyce druków wieku XVI – ich zawartości treściowej, zmieniającej się wraz z: rozwojem myśli teologicznej, wpływem idei humanistycznych na naukę Kościoła, postanowieniami Soboru Trydenckiego czy modyfikowanymi programami studiów teologicznych. Autorka skupiła się na zaprezentowaniu najważniejszych dzieł (do krótko opisanych lub tylko wymienionych przykładowo utworów zastosowano odnośniki cyfrowe, kierujące do opisów w części katalogowej publikacji), które ujęła w następujące grupy tematyczne: *Pismo Święte i komentarze biblijne; Pisma Ojców i Pisarzy Kościoła; Teologia dogmatyczna; Liturgika; Teologia moralna; Apologetyka i polemika; Ascetyka i mistyka; Kaznodziejstwo; Filozofia; Prawo; Historia świecka i kościelna.*

Poza warstwą tematyczną J. Gwioździk zainteresowały także problemy typograficzne szesnastowiecznych druków zgromadzonych w Bibliotece Katedralnej. Scharakteryzowano zatem najważniejsze ośrodki drukarskie (np. w Antwerpii, Lowanium, Moguncji, Strasburgu, Hagenau, Fryburgu, Kolonii, Norymberdze, Frankfurcie nad Menem, Lipsku, Wittenberdze, Królewcu, Tybindze, Ingolstadzie, Wiedniu, Heidelbergu, Bazylei, Zurychu, Paryżu, Lyonie, Rzymie, Wenecji, Florencji, Trydencie, Krakowie), narodziny sztuki typograficznej w poszczególnych miejscowościach, zaprezentowano najznajmniejszych przedstawicieli tego zawodu, dzieje ich oficyn, powiązania między zakładami nakładczymi oraz wytwory drukarskie (również z odnośnikami cyfrowymi do części katalogowej). Jak wynika z przeprowadzonych analiz typograficznych, najwięcej szesnastowiecznych druków lwowskiej kapituły wydano w oficynach niemieckojęzycznego obszaru – jak w Kolonii, następnie w Bazylei, ponadto w Wenecji, Antwerpii i Krakowie.

Celem autorów było przede wszystkim odtworzenie stanu księgozbioru Biblioteki z 1939 roku i sporządzenie katalogu, a zatem nie uwzględniono np. dokumentów z pieczętkami powojennego Uniwersytetu Lwowskiego. Stąd też najobszerniejszą część publikacji J. Gwioździk i E. Różyckiego stanowi liczący 606 opisów *Katalog druków XVI wieku Biblioteki Katedralnej we Lwowie*, obecnie przechowywanych w Bibliotece Naukowej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Ukrainy im. Iwana Franki w Dziale Książki Rzadkiej. Badając stary zasób biblioteczny, autorzy napotkali wiele problemów, wynikających przede wszystkim ze stanu zachowania poszczególnych woluminów: książki były mocno zdefektowane, brakowało w nich

kart tytułowych, kartki były posklejane lub zbutwiały. Tego rodzaju zniszczenia – wobec braku porównawczego materiału bibliograficznego czy katalogowego – znacznie utrudniały identyfikację druków. Tym bardziej należy docenić włożony trud badawczy.

Ułożony alfabetycznie według nazwisk autorów lub tytułów dzieł anonimowych wykaz składa się z opisów, w których można wydzielić część hasłową, wysuniętą jak w opisie katalogowym powyżej opisu bibliograficznego. W katalogu zastosowano opis bibliograficzny zgodny z arkuszową normą PN-N-01152-8 *Stare druki* w drugim stopniu szczegółowości z pewnymi jednak modyfikacjami, dotyczącymi dodawania cytat bibliograficznych (na podstawie najważniejszych źródeł), skróconego opisu oprawy, wykazu proveniencji oraz sygnatury Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego. Nazwiska autorów, którzy żyli do XV wieku podawano w wersji łacińskiej, a tych którzy tworzyli w wieku XVI – w wersji narodowej. Opisy bibliograficzne – jak wspomniano – zaopatrzone w hasła opisu bibliograficznego na podstawie norm PN-N-01231:2001 *Hasło opisu bibliograficznego. Hasło tytułowe*, PN-N-01229:2002 *Hasło opisu bibliograficznego. Hasło osobowe*. Zapisy ujednolicono zgodnie z CERL Thesaurus (Consortium of European Research Libraries), dostępnym na stronie WWW pod adresem <http://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/search.pl>.

Sam opis katalogowy składa się zatem z tytułu (czasem skróconego – co zaznaczono wielokropkiem), nazwy miejsca wydania, nazwy nakładcy i roku publikacji; dalej idzie opis fizyczny (liczba stron lub kart, informacja o ilustracjach i formacie). Na ostatnią część opisu składa się notatka bibliograficzna – wskazująca na odnotowanie pozycji w polskich i zagranicznych źródłach bibliograficznych (w sumie w *Wykazie skrótów cytowanej literatury* znalazło się 40 takich opisów). W uwagach z kolei przedstawiono notatki proveniencyjne i innego rodzaju zapisy rękopiśmienne, zaznaczano adligaty. Pod opisami podano z kolei siglum biblioteki przechowującej obecnie dokument wraz z numerem inwentarzowym. Dzieła wielotomowe opisane zostały pod jednym numerem pozycji bibliograficznej.

Katalog uzupełniają i pomagają przeszukiwać *Indeks osobowy* (s. 222-230) w opracowaniu J. Gwioździk – alfabetyczny wykaz nazwisk autorów w wersji narodowej, a pozostałych osób – jak np. tłumaczy i wydawców – w wersji łacińskiej; *Indeks drukarzy i nakładców* (s. 231-244) w układzie topograficznym wedle nazw miejscowości, a potem nazwisk typografów – także przygotowany przez J. Gwioździk; oraz alfabetyczny *Indeks proveniencji* (s. 245-251) E. Różyckiego.

W rozprawie, przede wszystkim dzięki rekonstrukcji zasobów Biblioteki w katalogu, starano się ukazać miejsce i rolę katedralnej księżnicy w XVI wieku. Jest to pierwsza próba „określenia miejsca księgozbioru na mapie kulturalnej terenów południowo-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej” (Gwóźdź i Różycki, 2008, s. 100).

Badania archiwalne, oprawoznawcze, proweniencyjne, zastosowanie analizy typograficznej, posłużyło autorom nie tylko do odtworzenia stanu księgozbioru, ale też do zaprezentowania obszernego materiału historycznego, który może stać się podstawą dalszych badań tego księgozbioru. We wstępnej rozprawie zasygnalizowano bowiem kilka problemów, warto więc pokusić się o opracowanie kompleksowej monografii tego wartościowego księgozbioru.

Renata Frączek

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Hanna Batorowska: *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. – 544 s. - ISBN 978-83-61464-10-5

W 2009 roku ukazała się publikacja autorstwa Hanny Batorowskiej *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, która obejmuje wiele zagadnień związanych z przygotowaniem społeczeństwa (szczególnie młodego pokolenia) do pełnego uczestnictwa w procesach komunikacji, określanym jako „kultura informacyjna”. Jak wynika z lektury, termin ten jest niejednoznaczny, obejmuje różne zagadnienia, które w sposób dokładny i wyczerpujący zostały przedstawione w omawianej publikacji: „obszar badań nad kulturą informacyjną koncentruje się wokół teoretycznych zagadnień związanych z kompetencjami informacyjnymi i ich systematyką oraz działań związanych z wypracowaniem metod zmierzających do efektywnego propagowania kultury informacyjnej w społeczeństwie” (Batorowska, 2009, s. 10).

Poruszane tematy ujęto w trzech obszernych rozdziałach: *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej* (s. 31-171); *Zmiana a rozwój kultury informacyjnej w szkole* (s. 173-313); *Kultura informacyjna w środowisku szkolnym. Diagnoza i terapia* (s. 315-450).